

MARGRA ÞJÓÐA VEFTIR

Það fer varla á milli mála að vefjarlist er orðin samkeppnisfær meðal hinna svokölluðu frjálsu lista, þótt tengsl hennar við nýtalist verði vonandi aldrei rofin til fulls. Vefjarlistin er vitaskuld enginn nýgræðingur og má færa góð rök fyrir því að hún sé, ásamt leirkerasmiði, ein elsta listgrein mannkyns. Hins vegar er vefjarlist sem viðurkennd „frjáls“ listgrein enn í frumbersku. Það þýðir hreint ekki að hún hafi ekki haft mikið listrænt gildi hér áður fyrr, heldur að nú láta menn notagildið liggja milli hluta, fara að skoða ýmsa eiginleika vefjtækinnar sjálfrar og þess efnis sem notað er hverju sinni. Í framhaldi af því fara þeir að ihuga nýja möguleika og líta þá til annarra listgreina, — og eru óhræddir við að blanda saman aðferðum úr mörgum greinum vefjarlista. Þessi þróun á sér ekki ýkja langan afdraganda og reyndar loda mörg gömul viðhöf enn við vefjarlistina: að hún sé „kvennalist“, að hún fari best á vegg, að aðskotahlutir eigi ekki heima í henni o.s.frv.

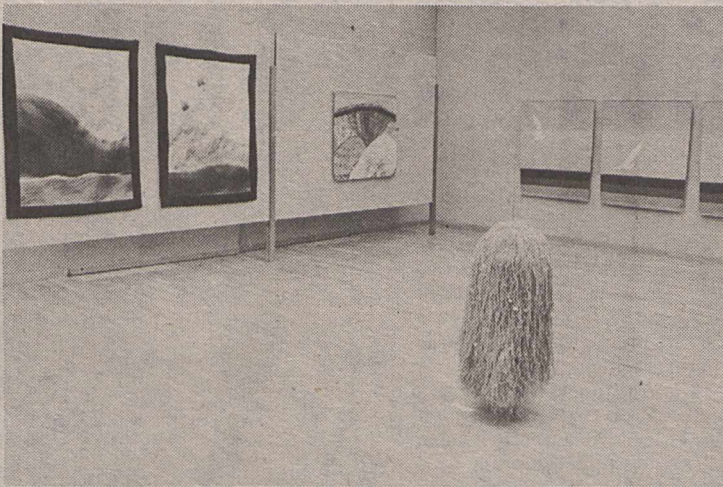
Að ganga meðalveginn

Nú fer fram þriðringurinn Norræn

vefjarlist að Kjarvalsstöðum og er þetta í annað sinn sem þessi sýning er haldin. Mér sýnist sem hún staðfesti, með nokkrum virðingarverðum undantekningum, að norrænir vefjarlistarmenn eiga enn langt í land með að losna undan gömlum viðhöfum (og fordómum) í grein sinni, til að mæta nútímanum af einu. Flestir ganga hér hinn breiða meðalveg og gera það vissulega vel, en taka litlar áhættur eða hafa ekki til að bera ýkja mikinn metnað fyrir hönd listar sinnar. Einhvern veginn hef ég það á tilfinningunni að þessi tilhneiging sé sterkari nú en á fyrri sýningunni, — og síðan má spyrja sjálfan sig hve vel hún endurspeglar það sem er að gerast í þessari grein víða um Norðurlönd. Nú eru á sýningunni 93 verk, en voru áður 118 og þessi fækkun kann að hafa komið niður á fjölbreytni.

Talsverð blóðtaka

Orsakarinnar er eflaust að finna í nýju dómnefndafyrirkomulagi. Áður valdi ein dómnefnd öll verkin á sýninguna sem var sjálfstærð herjans mikil vinna, en nú eru þrígga manna dómnefndir veflistarmanna starfandi í hverju Norðurlandanna, nema Íslandi. Þar með eru stíkkfiri 12 ágætir veflistarmenn sem er talsverð

Heysáta Maisu Turunen-Wiklund fremst.

Myndlist

ADALSTEINN
INGÓLFSSON

blóðtaka í tiltölulega fámennri grein. Ísland hefur farið sérstaklega illa út úr þessu fyrirkomulagi og því var utanáðkomandi fólki, Herði Ágústssyni, Magnúsi Tómassyni og Hrafnhildi Schram, falið að velja úr aðsendum verkum Íslendinga. Það val virðist mér hafa tekist vel og því ættu hinar Norðurlandþjóðirnar óhikað að geta fylgt fordæmi okkar fyrir næstu sýningu.

Sýningunni fylgir nú vönduð skrá þar sem prentaðar eru ljósmyndir af öllum verkum, ásamt formálum og er þar margt vel sagt. Ég hjó þó eftir því í grein Beate Sydhoff, að hún tengir uppgang vefjarlistar á síðustu árum og baráttu rauðsokka. Finnst mér engan veginn að þau tengsl liggja í augum uppi, auk þess sem ég held að það sé óhollt fyrir þessa listgrein að sitja uppi með ákveðna kyngreiningu.

Danir dempaðir

Sydhoff álitur einnig að myndvafn- aður hafi verið mjög aðsópsmikill í

vefjarlistinni undanfarin ár, en áhöld eru um það hvort hlutverk hans hafi verið eins mikilvægt og af er látið. Er svo hægt að benda á einhver sérstök einkenni í vefnaðinum sem eiga við eina þjóð fremur en aðra? Er það ímyndun min að verk Dananna séu yfirleitt skýrt uppbyggð, dempuð í litum, fjalli um fólk og umhverfi þess eða leggi hálf-óhlutbundið út af landslagi? Hins vegar finnst mér að Finnar skeri sig mjög eindregið úr fyrir óhlutbundinn (gjarnan geometriskan) vefnað og þreifikennd (tacile value). Þar heyrir til undantekninga að sjá tilvisanir í hlutveruleikann. Hvað íslenskan vefnað snertir getur undirritaður ómöguleg sett sig í hlutlausar stillingar og bent á íslenskt svipmót, en þó grunar mig að sá „heilgarsvipur“ kunni enn að vera í mótn. Norðmenn eru einna mestir expressjónistar norrænna veflistarmanna.

Ekkert er nýtt . . .

Þeir gera stórar veftir í sterkum lit-

um og með frjálslegu yfirbragði, eða þá að þeir gera rómantískar og allt að því næfar mannamyndir. Svíar eru nokkuð blandaðir og virðast annað hvort gera veftir með mjög ákveðnu figúratífu inntaki (þó ekki um þjóðfélags „vandamál“ . . .) eða geometriskar afstraktmyndir, — fátt þar á milli.

Nú verða menn víst seint á sama máli um eðli nýsköpunar í listum og sumir álíta að ekkert sé nýtt undir sólinni. Ef ég ætti að nefna veftir á þessari sýningu sem mér finnst bera vott um leitandi hugarfar, áráði og listræna kröfugerð, þá mundi ég benda á „snjó“ mynd Bodil Bodker Næss sem gengur út frá veggnum eins og lágmynd og svo skúlptúrvefnað Annette Juel. Þótt margt sé gott meðal finnsku verkanna, þykir mér Yosi Anaya bera af með batikmynd sinni um ána Niger, svo og „X“ myndröðina, en þó er einnig vert að geta um „Steðja“ Maisu Kaarna sem nýtir sér lágmyndarhugmyndina en heysáta Maisu Turunen-Wiklund er bæði skemmtilegur og áleitinn snoppungur. Hárskúlptúr Guðrúnar Þorkelsdóttur ber vott um mjög frjótt hugarflug, en á hinn bóginn á ég í erfiðleikum með að finna verk af þeim gæðaflokki meðal Norðmanna.

Grundvöllur fyrir gullhamra

Kannski er það helst „mynda-album“ Ellenar Lenvik sem upp í hugann kemur. Einnig er fátt um fina drætti meðal Svíanna, þó er „Blá-brún“ mynd Ednu Lundskog ekki afleitt verk. Svo er að sjálfsgöðu grundvöllur fyrir gullhamra til handa þeim listamönnum sem nota hefðbundnar aðferðir. Danska listakonan Jetta Brønnum mundi vera í þeim flokki. Nanna Hertoft sömuleiðis og svo hinar geometriskt þenkjandi Kim Naver og Jette Nevers. Meðal Finna standa þær sig mjög vel Kaarina Kellomäki og Mirja Tissari og það þarf heldur ekki að spyrja að framlagi Ásgerðar Búadóttur í íslensku deildinni. Synnove Anker Aurdal gerir mjög glæsilega hluti í sínu teppi meðal Norðmanna og ýmsar góðar manneskjur mætti nefna í herbúðum Svía, t.d. Ingulill Gullers, Silju Karlsson og Lotte Klein. Svo eru fugla-hræður Inghild Karlssen dálítið sér á báti, minna talsvert á austur-evrópska veflistarmenn.

En þetta er merkilegt fyrirtæki og þarf fyrir alla muni að halda því gangandi.

Frá vefjarlistarsýningunni. Fremst er verk Lotte Klein frá Svíþjóð.

Brúður við hið gullna hlið

Leikbrúðuland:
SÁLIN HANS JÓNS MINS
Handrit og leikstjórn: Briet Héðinsdóttir
Brúður og leikmynd: Messiana Tómasdóttir

Nýi brúðuleikur Leikbrúðulands, sýndur um helgar á Kjarvalsstöðum, er nú sjálfstærð verk sem brúðuleikararnir hafa lagt við mestan metnað og fyrirhyggju. Enda er Sálín hans Jóns mins langskemmtilegasta sýning sem ég ennþá hef séð í Leikbrúðulandi.

Það er ekki því að neita að sýningar þess að undanförunu, þættirnir um meistara Jakob, Gauksklukkan í fyrria, meira að segja líka árlegur jólasveinaleikur, hafa allt verið barnskemmtanir af allra einfaldasta tagi. Oft hefur manni fundist að listrænn metnaður og hagvirknir flokksins kæmi fyrst og fremst niður í brúðugerðinni sjálfri, miklu síður í leik og leikfni. En með sýningum sínum á undanförunum árum hefur Leikbrúðuland að visu rutt sér til rúms í skemmtanallífi barna í bænum og notið vaxandi aðsóknar og vinsælda. Það hefur ekkert vantað upp á áhuga og ánægju leikhúsgestanna á þeim sýningum flokksins sem ég hef séð í vetur. En þær sýningar hafa að visu ekkert tælad sér annað né meira en hafa ofan af fyrir áhorfendum sín-

um stundina sem þeir standa við í leikhúsinu.

Með Sálinni hans Jóns mins er tekið upp efni sem Leikbrúðuland hafði að visu fítt upp á fyrr, með þáttum af Sæmundi fróða sem fyrir löngu voru sýndir á síðdegisskemmtunum í Lönd, og síðar meir á sinn hátt í jólasveinaleiknum. Augljóslega er í þjóðsögunum, og raunar trúir ég í ýmsu öðrum klassískum bókmenntum, upplagt leikfni í brúðuleik, að minnsta kosti á meðan ekki vekst upp leikskáld sem gagnert yrkir fyrir leikbrúður. En um leið kemur upp kynleg mótsögn. Í kynningu leiksins er réttilega lögð á það áhersla að þessi sýning henti ekki síður fullorðnum áhorfendum en börnum, og það er engu líkara en aðstandendur óttist að sýningin verði þá um leið á einhvern hátt ofviða börnunum, sem auðvitað eru og verða aðal-áhorfendur Leikbrúðulands. Þetta held ég að sé misskilningur: Sálín hans Jóns mins er umfram allt þrýðileg barnskemmtun. En eins og aðrir réttskapaðir brúðuleikir er hún barnskemmtun sem fullorðnir áhorfendur geta um leið haft af margvíslega ánægju.

Ég er ekki frá því að svipuð efasemi og vanmat á möguleikum

Aðstandendur Leikbrúðulands fyrir utan Kjarvalsstaði.

brúðuleikhúss komi á sinn hátt fram í leiknum sjálfum. Briet Héðinsdóttir er höfundur leiks og leikstjóri og kveðst í leikskránni hafa byggt hann á öllu í senn, þjóðsögunni, samnefndri þulu Davíðs Stefánssonar og þó einkum á texta hans í Gullna hliðinu. Í verki sýnist mér þessu hagað svo að framan af leiknum sé að mestu farið eftir tveimur fyrstu þáttum Gullna hliðsins, en í síðasta hluta leiksins sé einkum farið eftir þjóðsögunni og þulu Davíðs. Briet telur ofætlan að gera fullnægjandi leik-

gerð Gullna hliðsins fyrir brúðuleik en á hinn bóginn fásinna að fást við efnið og láta sem Gullna hliðið sé ekki til. Ég er hreint ekki viss um að þetta sé rétt, sé ekki liggja í augum uppi ástæður sem banni að semja Gullna hliðið sjálft til leiks á brúðusviði, auðvitað í mjög einfaldaðri og stillfærðri mynd. Á hinn bóginn væri sjálfstærð líka hægt að semja sjálfstætt brúðuverk upp úr þjóðsögunni, með hliðsjón sem þarf af efni Gullna hliðsins, en án þess að nota beinlínis texta leiksins. Ber að sama brunni og

áður var sagt: brúðuleikhúsi þarf á sínu eigin leikskáldi að halda, hvort heldur er til að frumsejja eða umsemja efni til sinna nota.

Nú er þetta ekki rakið hér í aðfinnsluskyni við sýningu Leikbrúðulands á Kjarvalsstöðum: hún tekst ágætlega eftir þeirri aðferð sem valin er að efni. Satt að segja fannst mér hún þá skemmtilegust þar sem skýrast var vikið frá forsögn Gullna hliðsins, eða gerð sjálfstæð tilbrigði við efni þess. Heimtalningur og englabörn á hlaði himnaríks voru metfó svo að lítill dæmi séu nefnd. Og sum atriði Gullna hliðsins sjálfs, aðsókn drauga í fyrsta þætti, fjallalandslag og fordyr vísir í öðrum þætti, reynast í sýningunni alveg tilvalin úrlausnarefni í brúðuleik, henta slíku sviði á sinn hátt enn betur en alvöru-leiksviðinu. Er nokkur fyrirstaða á því að gera persónum leiksins, og þá einkum kerlingu, að sínu leyti sambærileg skil? Svo kann að visu að vera við núverandi tæknistig Leikbrúðulands. En sjálfstærð metnaðarmark flokksins hlýtur að vera að gera úrlausnarefnum sín eigin fullveðja skil í sjálfstæðri leikbrúðulist.

Og mér virðist Sálín hans Jóns mins marka áfanga á þeirri leið Leikbrúðulands. Leikbrúður og hin hagnalega leikmynd Messíonu Tómasdóttur sverja sig í ætt við það sem flokkurinn áður hefur best gert, og öll tækni leiks og sýningar virtist mér nú mun betur á vegg kominn en hingad til, þótt hljóðupptaka væri að visu ekki svo góð sem skyldi. Og þótt Leikbrúðuland hafi nú í bili fengið inni á Kjarvalsstöðum vantar enn sem fyrr leiksalvið hæfi flokksins.

Leiklist

ÓLAFUR
JÓNSSON

